

USNESENÍ

Městský soud v Praze jako soud odvolací rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Tomáše Vejnara a soudkyň JUDr. Hany Douskové a JUDr. Zdeňky Vlasákové, ve věci **řízení o pozůstalosti po Naděždě F.**, narozené xxx, r. č. xxx, naposledy trvalým pobytem xxx, xxx, zemřelé xxx se zanecháním závěti,

jehož účastníky jsou:

- 1) **poz. syn Vladimír F.**, nar. xxx, bytem xxx, xxx,
- 2) **Ing. Eva F.**, nar. xxx, bytem xxx, xxx,

oba zastoupení JUDr. Vladimírem S., nar. xxx, bytem xxx, xxx,

- 3) **poz. vnučka Mgr. Monika S.**, nar. xxx, bytem xxx, xxx,
- 4) **poz. vnuk Jiří P.**, nar. xxx, bytem xxx, xxx,

oba zastoupení Mgr. Hanou Andrášovou, advokátkou se sídlem 370 05 České Budějovice, Husova tř. 1633/40,

k odvoláním Vladimíra F. a Ing. Evy F. (shora) proti usnesení Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 7. 1. 2019 č. j. 20 D 136/2018-134,

takto:

- I. Usnesení soudu I. stupně **se potvrzuje.**
- II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení.

Odůvodnění:

1. Napadeným usnesením soud I. stupně rozhodl ve výroku I., že se ukončuje účast Ing. Evy F. v pozůstalostním řízení, a výrokem II. rozhodl, že v pozůstalostním řízení bude nadále jednáno s dědici ze zákonné dědické posloupnosti, tj. s pozůstalým synem Vladimírem F., poz. vnučkou Monikou S. a poz. vnukem Jiřím P.
2. V odůvodnění uvedl, že zůstavitelka zanechala alografní závěť sepsanou dne 23. 12. 2017, jejíž text v odůvodnění ocitoval v celém rozsahu. Touto závětí byla za dědičku veškerého majetku povolána Ing. Eva F. a v téže listině byli vyděděni vnučka Bc. Monika S. a vnuk Jiří P., s tím, že se k zůstavitelce zachovali hrubým způsobem – neposkytli jí v době její nemoci potřebnou pomoc, neprojevují o ni zájem a zůstavitelka je neviděla již 27 let. V úvodu závěti je uvedeno, že ji zůstavitelka pořizuje v přítomnosti dvou svědků, paní Olgy D., nar. xxx, bytem xxx, xxx, která závěť sepsala, a slečny Evy F., nar. xxx, bytem xxx, xxx. Závěť je datována dnem 23. 12. 2017, obsahuje v závěru podpis zůstavitelky a podpisy svědků Olgy D. a Evy F., které svým podpisem potvrzují, že Naděžda F. před nimi jako současně přítomnými svědky závěť dne 23. 12. 2017 vlastní rukou podepsala a výslovně projevila, že listina obsahuje její poslední vůli.

Shodu s prvopisem potvrzuje Jana Hrdličková.

3. Soud I. stupně poukázal na ustanovení § 1534 o. z., podle kterého závěť, kterou zůstavitel nenapsal vlastní rukou, musí vlastní rukou podepsat a před dvěma svědky současně přítomnými výslovně prohlásit, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Svědkem závěti nemůže být osoba, která může mít na věci osobní zájem, mimo jiné osoba dědici nebo odkazovníkovi blízká (§ 1540 věta druhá o. z.). Osobou blízkou je příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel nebo partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní; za osoby blízké jsou považovány také osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí (§ 22 o. z.). Pokud by jako svědek závěti působila taková osoba, byla by závěť ve vztahu k dědici povolánému za účasti nezpůsobilého svědka platná, jen kdyby zůstavitel ustanovení tohoto dědice či odkazovníka napsal vlastní rukou nebo ustanovení potvrdili tři způsobilí svědci.
4. Obvodní soud dále zmínil ustanovení § 1541 o. z., které rozšiřuje okruh nezpůsobilých svědků o osobu vykonavatele závěti, pisatele, předčitatele, tlumočnicka a úřední osobu. Konstatoval, že závěť sepsaná 23. 12. 2017 nesplňuje zákonem stanovené požadavky, protože svědkyně Olga D. se zúčastnila vyhotovení závěti jako pisatelka a svědkyně Eva F., nar. xxx, je dcerou závětní dědičky Ing. Evy F.
5. Z uvedených důvodů podle § 169 odst. 1 z. ř. s. soud I. stupně ukončil (výrokem I.) účast Ing. Evy F. v pozůstalostním řízení.
6. Vzhledem k tomu, že nedošlo k dědické posloupnosti podle dědické smlouvy ani podle závěti, nastane zákonná dědická posloupnost. K dědění ze zákona jsou povoláni jako dědicové v I. třídě dědiců podle § 1635 o. z. poz. syn Vladimír F. k jedné polovině a potomci dcery Janky P., zemřelé xxx, tj. vnučka zůstavitelky Monika S. a vnuk zůstavitelky Jiří P., každý k jedné čtvrtině.
7. Proti tomuto usnesení podali odvolání poz. syn Vladimír F. a závětní dědička Ing. Eva F.
8. Vladimír F. poukazoval na to, že zůstavitelka zanechala alografní závěť sepsanou dne 23. 12. 2017, tuto závěť vlastnoručně podepsala, za dědice veškerého majetku povolala manželku odvolatele (svoji snachu) Ing. Evu F. a výslovně vydělila vnučku Bc. Moniku S. a vnuka Jiřího P. Napadeným usnesením byla závěť prohlášena za neplatnou a nebylo k ní přihlíženo. Soud nevzal v úvahu výslovný projev poslední vůle zůstavitelky – vydělení zákonných dědiců Moniky S. a Jiřího P. K dědění byl tak povolán jako dědic ze zákona Vladimír F. a spolu s ním i v závěti vydělení Monika S. a Jiří P. Napadeným usnesením se odvolatel cítí dotčen na svých právech, neboť vzhledem k vydělení Moniky S. a Jiřího P. (dětí jeho sestry) měl být povolán jako zákonný dědic pouze Vladimír F.
9. Poté, kdy byl usnesením soudu vyzván k doplnění odvolání, odvolatel uvedl, že napadá usnesení č. j. 20 D 136/2018-134 z hlediska právního sporu o dědické právo, a to v rozsahu, který se týká pasáže vydělení v předmětné závěti. Napadeným rozhodnutím „došlo k vyloučení závěti“ z důvodů, že nesplňuje zákonné předpoklady z hlediska svědků. Soud nerespektoval poslední vůli zůstavitelky, která v souladu s ustanovením § 1646 odst. 1, písm. a), b) a § 1643 odst. 2 o. z. včetně uvedení důvodů vydělila vnučku Bc. Moniku S. a vnuka Jiřího P., z důvodu, že se k ní zachovali hrubým způsobem, v době nemoci jí neposkytli potřebnou pomoc, neprojevovali o ni zájem a prakticky je neviděla po dobu 27 let.
10. Soud I. stupně dospěl na základě provedených důkazů a jejich posouzení k nesprávnému skutkovému zjištění a k nesprávnému právnímu posouzení, když nerespektoval výslovné vydělení vnuků v závěti zůstavitelky.

11. V rozporu s § 146 odst. 1 zák. č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních (z. ř. s.) nebyl proveden výslech svědků, kteří byli sepsání závěti přítomni a svými podpisy závět' potvrdili. Důkazem je závět' ze dne 23. 12. 2017 podepsaná zůstavitelkou a svědky Olgou D. a Evou F.
12. Odvolatel podává odvolání jako povoláný dědic ze zákona podle § 1635 o. z., domáhá se určení svého dědického práva v případě sporné skutečnosti a významné právní otázky, na požadovaném určení má naléhavý právní zájem a napadené rozhodnutí by mohlo mít vliv na nesprávné rozhodnutí ve věci.
13. Navrhoval, aby soud rozhodl, že Bc. Monika S. a Jiří P. na základě vydědění nejsou dědici a zákonným dědicem je Vladimír F.
14. Ing. Eva F. se dovolávala darovací smlouvy uzavřené dne 6. 1. 2018 mezi zůstavitelkou jako dárkyní a Ing. Evou F. jako obdarovanou, ohledně bytové jednotky včetně podílu na společných částech domu a pozemku v katastrálním území xxx, zapsaných na LV č. xxx, a namítala, že soudní komisařka ukončila její účast v řízení a v usnesení rozhodla „že do pasiv pozůstalosti nezahrnula darovací smlouvu“. Darovací smlouva včetně podpisů byla ověřena notářem. Jako důvod nezařazení uvedla soudní komisařka spornost smlouvy. Odvolatelka poukazuje na nespornost této darovací smlouvy a její jednoznačnou průkaznost a pravost, ověřenou notářem. Odvolává se proti svému vyloučení z účasti v řízení z důvodu neplatnosti závěti ze zákona. Napadeným rozhodnutím se cítí dotčena na svých právech.
15. Poté, kdy byla usnesením obvodního soudu vyzvána k doplnění odvolání, uvedla, že napadá usnesení č.j. 20 D 136/2018-134, s tím, že soud I. stupně rozhodl, že do pasiv dědictví nebude zařazena shora uvedená darovací smlouva, s odůvodněním spornosti mezi účastníky (s Bc. Monikou S. a Jiřím P., zastoupenými advokátkou Mgr. Hanou Andrášovou), odůvodňované sporností podpisu na darovací smlouvě, zpochybněním darovací smlouvy z hlediska projevit svou vůli a hospitalizací zůstavitelky v psychiatrické léčebně. Soud I. stupně vycházel z tvrzení uvedených účastníků a došel k nesprávnému skutkovému zjištění a nesprávnému právnímu posouzení. Nerespektoval, že darovací smlouva má všechny zákonné náležitosti, včetně ověření pravosti podpisů dárkyně a obdarované, a neprovedl výslech notáře, který byl ověřování podpisů osobně přítomen, podpisy osobně ověřoval a se zúčastněnými osobami osobně jednal. Jako důkaz navrhuje předmětnou darovací smlouvu, která je zařazena ve spise. Odvolatelka podává odvolání, protože je omezena ve svých právech v případě sporné skutečnosti a významné právní otázky: na určení, aby darovací smlouva byla zahrnuta do pasiv pozůstalosti, má naléhavý právní zájem; rozhodnutí by mohlo mít vliv na nesprávné rozhodnutí ve věci.
16. Navrhovala, aby soud rozhodl, že darovací smlouva se zařazuje do pasiv pozůstalosti.
17. K odvoláním se vyjádřili prostřednictvím zástupkyně další účastníci řízení – poz. vnučka Mgr. Monika S. a poz. vnuk Jiří P.
18. Ve vyjádření uvedli, že z podání odvolatelů není patrné, čeho se domáhají.
19. V části A. svého vyjádření poukazovali na to, že požadavky Vladimíra F. jsou v rozporu, když na jedné straně požaduje, aby byl určen jediným zákonným dědicem po zůstavitelce (domáhá se tedy určení, že závět' není platná), a na druhé straně trvá na tom, že závět' je platná v rozsahu vydědění pozůstalých vnuků. Odkázali na ustanovení § 1532, § 1535, § 1540 a § 1541 o. z., a poukázali na to, že závět' z 23. 12. 2017 byla připravena jako pisatelkou závěti Olgou D., která byla v rozporu s § 1541 o. z. svědkem podpisu ve smyslu § 1535 o. z.; druhým svědkem závěti

byla Eva F., dcera závětní dědičky Ing. Evy F. a nepominutelného dědice Vladimíra F., která podle § 1540 o. z. rovněž nemůže být platným svědkem závěti, protože má na jejím znění osobní zájem.

20. Pozůstalí vnuci mají pochybnosti také o pravosti podpisu zůstavitelky na závěti, s ohledem na její zdravotní stav v době pořízení závěti. Také proto je závěť absolutně neplatná. Jako důkaz navrhuji znalecký posudek z oboru písmoznalectví.
21. Je-li závěť neplatná, musí být neplatná i její část, která se týká vydědění. I kdyby vydědění bylo možné od obsahu závěti oddělit, jsou zde stejné důvody pro neplatnost jako u závěti (podpis na listině není podpisem zůstavitelky, svědci závěti nejsou způsobilí o závěti svědčit). Svědkyně závěti Eva F. je vnučkou zůstavitelky, a je tak v jejím zájmu, aby byli ostatní vnuci vydědění.
22. Důvody vydědění v listině uvedené nejsou pravdivé. Monika S. měla vždy se zůstavitelkou hezký vztah a byly pravidelně v kontaktu. Situace se změnila asi před 10 lety, kdy si Jiří P. půjčil od Vladimíra F. menší částku, kterou údajně nevrátil. O tom Monika S. nic nevěděla. Od zůstavitelky však obdržela dopis, ve kterém ji zůstavitelka obvinila z podvodu vůči jejímu synovi ze strany pozůstalých vnuků a sdělila jí, že s nimi chce přerušit veškerý kontakt. Monika S. přání zůstavitelky respektovala, s tím, že o zdravotním stavu zůstavitelky ji informovala Ing. Eva F., se kterou byla v pravidelném kontaktu. Ing. Eva F. však asi před 5 lety přerušila s pozůstalými vnuky veškeré styky. Vnuci tak nevěděli, že se zdravotní stav zůstavitelky zásadně zhoršil a že by mohla potřebovat jejich pomoc. O úmrtí zůstavitelky je Ing. F. informovala až 1 měsíc po pohřbu zůstavitelky. K této otázce vnuci navrhuji důkazy výsledkem účastníků a manžela Mgr. S.
23. V další části vyjádření označené písmenem B. podrobně popisují okolnosti hospitalizace zůstavitelky v Psychiatrické nemocnici Bohnice, výsledky vyšetření, zdravotní stav a postupy při léčbě, zejména se zaměřením na dobu blízkou datu pořízení závěti. V této souvislosti navrhuji řadu důkazů listinami, především zdravotními záznamy Psychiatrické nemocnice v Bohnicích a důkaz znaleckými posudky z oboru písmoznalectví a z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie.
24. V části vyjádření označené C., která se týká odvolání Ing. Evy F., označují toto odvolání za nejasné, zejména z něj nevyplývá, zda se Ing. F. domáhá platnosti závěti ze dne 23. 12. 2017, a pokud ano, z jakých důvodů ji považuje za platnou. K otázce platnosti závěti odkazují na své vyjádření k odvolání Vladimíra F.
25. Pokud jde o vyloučení darovací smlouvy ze dne 6. 1. 2018 z pasiv pozůstalosti, považují je za správné, neboť mají za to, že tato darovací smlouva je neplatná. Není jasné, proč by zůstavitelka chtěla darovat bytovou jednotku v k. ú. xxx Ing. F., když Ing. F. tuto jednotku měla nabýt podle závěti z 23. 12. 2017. Také není jasné, proč návrh na vklad do katastru nemovitostí byl podepsán až 4 dny po podpisu darovací smlouvy a nikoli zároveň s podpisem darovací smlouvy, jak je obvyklé. Skutečnost, že na darovací smlouvě bylo původně datum 2017, které je přepsáno rukou na 2018, naznačuje, že Ing. F. měla darovací smlouvu připravenou již v roce 2017 a čekala jen na vhodný okamžik k jejímu podpisu.
26. Vnuci také zpochybňují pravost podpisu na darovací smlouvě, neboť datum na darovací smlouvě je 6. 1. 2018 a k tomuto dni byla zůstavitelka hospitalizována na uzavřeném oddělení Psychiatrické nemocnice Bohnice a z denní zprávy z tohoto dne vyplývá, že 6. 1. 2018 neopustila pavilon (např. na propustku) ani neměla tohoto dne žádnou návštěvu. Návštěva notáře (podpis na darovací smlouvě měl být notářsky ověřen) by byla jistě zaevidována. Ze soupisu věcí pacienta vyplývá, že 6. 1. si Ing. F. vyzvedla občanský průkaz zůstavitelky. Je tak otázkou, zda darovací smlouvu skutečně podepsala zůstavitelka. Také k této otázce navrhuji provedení důkazů

označenými listinami, znaleckým posudkem z oboru písmoznalectví, výsledkem notáře, který ověřoval podpis a jeho ověřovací knihou.

27. Pro případ, že by odvolací soud po provedeném dokazování dospěl k závěru, že podpis na darovací smlouvě patřil zůstavitelce, namítají, že zůstavitelka v době podpisu smlouvy nebyla plně svéprávná. Ke zdravotnímu stavu odkazují na podrobné zdůvodnění a navržené důkazy, jak jsou uvedeny v bodě B. vyjádření. Nad tento rámec navrhují výslech zdravotního personálu, který se o zůstavitelku staral v Psychiatrické nemocnici Bohnice v době od 29. 10. 2017 do jejího úmrtí 23. 1. 2018 (označeno 9 svědků), a na základě tohoto výsledku důkaz znaleckým posudkem z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie.
28. Závěrem svého vyjádření navrhl, aby odvolací soud napadené usnesení jako věcně správné potvrdil a aby bylo potvrzeno vyloučení nároků z darovací smlouvy ze dne 6. 1. 2018 z pasiv pozůstalosti.
29. Požadovali také, aby jim byla přiznána náhrada nákladů odvolacího řízení.
30. K vyjádření připojili v příloze fotokopie celé řady listin, které navrhují k důkazu (kopii závěti, darovací smlouvy, návrhu na vklad do katastru nemovitostí, záznamů Psychiatrické nemocnice v Bohnicích).
31. Odvolací soud přezkoumal napadené usnesení podle § 129 a násl. zák. č. 292/2013 Sb. – zákona o zvláštních řízeních soudních (dále jen z. ř. s.) a § 201 a násl. o.s.ř. (§ 1 odst. 3 a 4 z. ř. s.) a došel k závěru, že odvolání nejsou důvodná.
32. Dojde-li ke sporu o dědické právo ve smyslu § 168 zák. č. 292/2013 Sb., zákona o zvláštních řízeních soudních (dále jen „z. ř. s.“), soud musí postupovat podle § 169 nebo podle § 170 z. ř. s. Závisí-li vyřešení sporu o dědické právo jen na právním posouzení skutečností, které jsou mezi dědici nesporné, postupuje soud podle § 169 z. ř. s. V případě, že pro vyřešení sporu o dědické právo je třeba prokázat skutečnosti, které jsou mezi dědici sporné, postupuje podle § 170 z. ř. s., tj. odkáže účastníka, jehož dědické právo se jeví se zřetelem k okolnostem případu jako nejslabší, aby své právo uplatnil žalobou.
33. V tomto případě není mezi účastníky sporné, že závět' není psána vlastní rukou zůstavitelky, vyhotovila ji Olga D., která zároveň byla jedním ze dvou svědků závěti, a druhým svědkem byla Eva F., nar. xxx, která je dcerou závětní dědičky Ing. Evy F. a poz. syna Vladimíra F. Spor spočívá v tom, zda ze skutečností, že jeden ze svědků závěti (Olga D.) závět' vyhotovil jako „pisatel“ a druhý svědek Eva F. je dcerou závětní dědičky, lze dovodit neplatnost závěti, a tedy i závěr, že závětní dědička Ing. Eva F. nedědí, a závěr, že neplatné je i vydědění vnuků Mgr. Moniky S. a Jiřího P., v této listině obsažené. Spor o dědické právo tak závisí jen na právním posouzení.
34. Za této situace soud I. stupně postupoval správně podle § 169 z. ř. s., když napadeným usnesením rozhodl, s kterými účastníky bude nadále jednáno a kterým z účastníků se účast v řízení ukončuje.
35. Je-li možné k závěru o neplatnosti závěti a vydědění dospět již na základě právního posouzení, nepřichází v úvahu řešení skutkových sporů (o pravost podpisu zůstavitelky na listině, o její pořizovací způsobilost vzhledem ke zdravotnímu stavu, o existenci důvodů vydědění apod.) a provádění důkazů o těchto skutečnostech, které navrhují ve svém vyjádření zejména vnucci Mgr. Monika S. a Jirí P. Řešení těchto sporů v rámci řízení o pozůstalosti ostatně nepřichází

v úvahu vůbec, neboť v případě sporů o dědické právo, jejichž základ je skutkový, musí soud postupovat podle § 170 z. ř. s. a odkázat účastníky k podání žaloby ve sporném řízení. K provádění důkazů o sporných skutečnostech a k věcnému posouzení dědického práva může v takovém případě dojít jen ve sporném řízení, byla-li taková žaloba podána.

36. Pokud jde o zařazení či nezařazení „darovací smlouvy“ (správně povinností zůstavitelky z darovací smlouvy) do pasiv pozůstalosti, jedná se o otázku, která není vůbec předmětem napadeného usnesení, proto o ní nemůže odvolací soud rozhodovat. Nemůže ani zakládat účastenství Ing. Evy F. v řízení o pozůstalosti z důvodu jejího sporu o zařazení povinností z darovací smlouvy do pasiv pozůstalosti, neboť okruh účastníků řízení o pozůstalosti je vymezen v § 110 až § 116 z. ř. s., spor o zařazení dluhu do pasiv pozůstalosti účastenství nezakládá a v řízení o pozůstalosti soud spory o aktiva a pasiva pozůstalosti neřeší, ani když jde o spory mezi dědici navzájem (srov. § 172 odst. 2, druhá věta, § 173 druhá věta a § 189 odst. 1 z. ř. s.). Také tyto spory mohou být řešeny jen na základě žaloby podané v řízení sporném. Zařazení či nezařazení sporného dluhu (povinnosti) do pasiv pozůstalosti není závazné ani pro dědice, ani pro třetí osoby.
37. Předmětem přezkoumání správnosti napadeného usnesení tak zůstávají pouze následující otázky:
- zda soud I. stupně správně dovedl na základě právního posouzení nesporných skutečností, že závěť ze dne 23. 12. 2017 nesplňuje zákonem stanovené požadavky, je tudíž neplatná, závětní dědička Ing. Eva F. není dědičkou, a proto její účast v tomto řízení končí,
 - v kladném případě, zda důvody neplatnosti závěti mají za následek i neplatnost vydědění poz. vnuků Mgr. Moniky S. a Jirího P., obsaženého v téže listině,
 - zda na základě posouzení otázek uvedených pod a) a b) byl ve výroku II. správně určen okruh dědiců (účastníků řízení), s nimiž bude v pozůstalostním řízení jednáno.
38. K bodu a):
39. Soud I. stupně pochybil pouze v tom, že svědkyni závěti Olgu D. považuje za „pisatelku závěti“ a dovozuje z toho její nezpůsobilost být svědkem závěti. Postavením osoby, která vyhotovila písemný text alografní závěti se dvěma svědky, tj. závěti, podepsané vlastní rukou zůstavitele, který může číst a psát (§ 476b zák. č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, kterému nyní odpovídá ustanovení § 1534 o. z.) se zabývala judikatura již dříve (viz usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 2 Cdon 1883/96, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, číslo 4/2000 pod poř. č. 28/2000, a usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 3098/2011).
40. V usnesení sp. zn. 2 Cdon 1883/96 Nejvyšší soud konstatoval, že ustanovení § 476b a § 476f obč. zák. jsou obsahově shodná s ustanoveními § 543 a § 547 občanského zákoníku z roku 1950 (zákona č. 141/1950 Sb.), a lze proto při výkladu těchto zákonných ustanovení vyjít i ze závěrů, k nimž došla soudní praxe v dobách platnosti zákona č. 141/1950 Sb. Podle rozhodnutí, uveřejněného pod č. 3/1957 Sbírky rozhodnutí československých soudů „k platnosti závěti podle § 543 obč. zák. se nevyžaduje součinnost pisatele. Ustanovení § 547 obč. zák. (nyní § 476f), že pisatelem nesmí být dědic nebo osoba jemu blízká, platí jen tam, kde je součinnosti pisatele třeba, tedy nikoli při zřízení závěti podle § 543 obč. zák. Podle citovaného judikátu „zřízením závěti podle § 543 obč. zák. je rozumět jen akt, při kterém pořizovatel o závěti, kterou nenapsal vlastní rukou, kterou však vlastní rukou podepsal, přede dvěma svědky současně přítomnými výslovně prohlašuje, že obsahuje jeho poslední vůli. K tomuto aktu, k němuž bude ovšem náležet i podepsání závěti svědky, nenáleží již sepsání listiny obsahující poslední vůli pořizovatele. Listina ta může být vyhotovena a připravena již dříve. Pisatele, který by působil při zřízení závěti podle § 543 obč. zák., není vůbec zapotřebí, a proto ho také toto zákonné ustanovení ani nezná“.

Nejvyšší soud uvedl, že na těchto závěrech není třeba ničeho měnit ani za platnosti současné právní úpravy. Ustanovení § 476f obč. zák., že pisatelem závěti nesmí být závěti povoláný, ani zákonný dědic a osoby jim blízké, se tedy nevztahuje k závěti pořízené podle § 476b obč. zák.

41. V usnesení sp. zn. 21 Cdo 3098/2011 Nejvyšší soud uvedl, že podmínkou platnosti závěti podle ustanovení § 476b občanského zákoníku není to, aby byla sepsána v přítomnosti svědků závěti nebo aby byla v přítomnosti svědků zůstavitelem podepsána; zákon vyžaduje pouze to, aby v (současné) přítomnosti dvou svědků zůstavitel toliko výslovně projevil, že sepsaná a podepsaná listina obsahuje jeho poslední vůli, a aby se svědci na závět' podepsali. Může-li tedy být pisatelem alografní závěti pořízené podle ustanovení § 476b občanského zákoníku „kdokoliv“, nelze z toho činit žádné závěry ohledně požadavků na svědky této závěti. V této souvislosti Nejvyšší soud odkázal na usnesení sp. zn. 2 Cdon 1883/96 a zdůraznil rozdíl mezi požadavkem na svědky alografní závěti podle § 476c zák. č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (při jejímž vyhotovení má pisatel důležitou funkci a nemůže být proto svědkem závěti), a požadavkem na svědky alografní závěti podle § 476b (kterou může vyhotovit kdokoliv).
42. Vzhledem k tomu, že ustanovení § 1534 zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku účinného od 1. 1. 2014 („o. z.“) je obsahově shodné s ustanovením § 476b zák. č. 40/1964 Sb., platí závěry shora uvedené judikatury i pro současnou úpravu. Závět' podle § 1534 o. z. může napsat kdokoliv, neboť jde jen o mechanické vyhotovení textu závěti. Skutečnost, že jde o projev poslední vůle zůstavitele, je doložena vlastnoručním podpisem zůstavitele a výslovným prohlášením před dvěma současně přítomnými svědky, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Zůstavitel, který takové prohlášení činí, text závěti zná, ať již proto, že celý text sepsal sám nebo jej nadiktoval jiné osobě, popřípadě si před tímto prohlášením přečetl závět', kterou podle jeho pokynů sepsala jiná osoba. Odlišná situace je u závěti podle § 1535, popřípadě § 1536 o. z., pořizované zůstavitelem se smyslovým postižením, který text závěti nemůže sám sepsat ani si obsah závěti přímo ověřit, a při jejímž pořizování má proto pisatel závěti zvláštní funkci.
43. Ustanovení § 1541 a § 1540 o. z. o nezpůsobilých svědcích závěti proto nedopadá na Olgu D., která ve smyslu uvedené judikatury nemá postavení pisatelky závěti.
44. Tato skutečnost však nemění nic na tom, že druhá svědkyně závěti Eva F. je dcerou závětní dědičky Ing. Evy F., je tedy ve vztahu k ní osobou blízkou (podle § 22 odst. 1 o. z. je mimo jiné osobou blízkou příbuzný v řadě přímé, a dcera je příbuzným v řadě přímé). Podle § 1540 odst. 1, druhé věty o. z. osoba blízká dědici není způsobilá být svědkem závěti.
45. Závět' ze dne 23. 12. 2017 tak neodpovídá požadavkům na alografní závět' podle § 1534 o. z., neboť pouze jeden ze svědků (Olga D.) byl způsobilým svědkem této závěti. Druhý svědek (Eva F.) jako osoba blízká závětní dědičce nebyl způsobilým svědkem a nelze k němu přihlížet. Platnost této závěti podle § 1540 odst. 2 o. z. nepřichází v úvahu, protože ustanovení Ing. Evy F. nebylo napsáno vlastní rukou zůstavitelky ani je nepotvrdili tři svědci.
46. I přes chybný názor soudu I. stupně na svědeckou nezpůsobilost Olgy D. (viz shora) je právní závěr o neplatnosti závěti věcně správný, neboť je dostatečně odůvodněn svědeckou nezpůsobilostí Evy F.
47. Je-li závět' z 23. 12. 2017 neplatná, nemůže být Ing. Eva F. povolána dle této závěti za dědičku. Protože jí nesvědčí ani žádný jiný dědický titul (jiné pořízení pro případ smrti zůstavitelka nezanechala a na základě zákonné posloupnosti není Ing. Eva F. povolána dědit), soud I. stupně správně výrokem I. napadeného usnesení její účast v pozůstalostním řízení ukončil.

48. K bodu b):
49. Podle § 1649 odst. 1 o. z. lze prohlášení o vydědění učinit nebo změnit či zrušit stejným způsobem, jakým se pořizuje nebo ruší závěť.
50. Ustanovení občanského zákoníku o formálních náležitostech závěti, včetně ustanovení § 1534 o náležitostech alografní závěti a § 1540 o nezpůsobilých svědcích proto platí i pro náležitosti vydědění.
51. Listina o vydědění, kterou zůstavitel nenapsal vlastní rukou, musí být podepsána vlastní rukou zůstavitele a zůstavitel musí před dvěma svědky současně přítomnými výslovně prohlásit, že tato listina obsahuje jeho poslední vůli (§ 1534 a § 1649 odst. 1 o. z.).
52. Způsobilými svědky takového právního jednání (vydědění) nemohou být osoby uvedené v § 1540 odst. 1 o. z. Vzhledem k tomu, že vydědění nespočívá v povolání dědice, ale ve vyřazení potomka z jeho dědického práva, je namíste posuzovat svědeckou nezpůsobilost nikoli podle poměru svědka k osobě vyděděného, ale podle poměru k osobě dědice, který by měl z vydědění prospěch, ať již jde o dědice ze závěti (pořídil-li zůstavitel také závěť) nebo o dědice ze zákona (pořídil-li zůstavitel pouze o vydědění).
53. V projednávané věci by z vydědění vnuků Mgr. Moniky S. a Jiřího P. měla v případě platnosti závěti ze dne 23. 12. 2017 prospěch závětní dědička Ing. Eva F. Závěť je však neplatná (viz shora pod a/) a Ing. Eva F. nedědí. K dědění je jako jeden z dědiců ze zákona povolán podle § 1635 o. z. syn zůstavitelky Vladimír F., a to společně s vyděděnými vnuky Mgr. Monikou S. a Jiřím P. (viz dále pod c/). Z vydědění těchto vnuků by tak měl prospěch syn zůstavitelky Vladimír F., který by v případě jejich platného vydědění dědil sám celou pozůstalost (jak se toho domáhá v odvolání).
54. Vzhledem k tomu, že jedna ze dvou svědkyň závěti – Eva F., nar. xxx – je nejen dcerou závětní dědičky Ing. Evy F., ale také dcerou zákonného dědice Vladimíra F., který by měl z vydědění prospěch, je osobou blízkou dědici (§ 22 odst. 1 o. z.) a ve smyslu § 1540 odst. 1 o. z. není způsobilá být svědkem vydědění. Na neplatnost vydědění se tedy vztahuje obdobně totéž, co je uvedeno shora k bodu a).
55. V listině ze dne 23. 12. 2017 je proto neplatná nejen ta část, která je závětí ve prospěch Ing. Evy F., ale i ta část, která je vyděděním vnuků Mgr. Moniky S. a Jiřího P. Právní jednání obsažené v uvedené listině je tudíž neplatné v celém rozsahu.
56. K bodu c):
57. Je-li závěť ze dne 23. 12. 2017 neplatná a není zde jiné pořízení pro případ smrti (viz shora pod a/), nastává dědění podle zákonné dědické posloupnosti.
58. Zůstavitelka zanechala potomky, dědí se proto podle § 1635 o. z. v první třídě dědiců. V první třídě dědiců dědí zůstavitelovy děti a jeho manžel, každý z nich stejným dílem (§ 1635 odst. 1). Nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti; totéž platí o vzdálenějších potomcích téhož předka (§ 1635 odst. 2 o. z.).
59. Zůstavitelka byla vdova a měla dvě děti: syna Vladimíra F. a dceru Janku P. Dcera Janka P. nedědí, protože se nedožila smrti zůstavitelky (zemřela xxx). Její dědický podíl proto nabývají její potomci, kterými jsou vnuci Mgr. Monika S. a vnuk Jiří P.

60. Tito potomci byli sice v listině ze dne 23. 12. 2017 vyděděni, ale jejich vyděděni není platné (viz shora pod b/).
61. Dědici ze zákona tak jsou: syn Vladimír F. k polovině pozůstalosti a vnuci Mgr. Monika S. a Jiří P. rovným dílem rovněž k polovině pozůstalosti, kterou by jinak nabývala dcera Janka P. (každý z nich k podílu jedné čtvrtiny vzhledem k celku).
62. Výrok II. napadeného usnesení, jímž soud I. stupně rozhodl, že bude nadále v pozůstalostním řízení jednáno s dědici ze zákonné dědické posloupnosti, tedy s poz. synem Vladimírem F., s poz. vnučkou Monikou S. a poz. vnukem Jiřím P., je v souladu s ustanovením § 1635 o. z.
63. Napadené usnesení jako celek proto odvolací soud výrokem I. jako věcně správné podle § 219 o. s. ř. potvrdil.
64. Výrok II. tohoto usnesení o nákladech odvolacího řízení vychází z ustanovení § 132 a § 128 z. ř. s.

Poučení:

Proti tomuto usnesení lze podat dovolání jen za podmínek uvedených v § 237 o. s. ř., do 2 měsíců od doručení tohoto usnesení, prostřednictvím soudu prvního stupně k Nejvyššímu soudu ČR. Přípustnost dovolání je oprávněn zkoumat pouze odvolací soud.

Praha 2. října 2019

JUDr. Tomáš Vejnar v. r.
předseda senátu